

УДК 316. 334. 56: 316. 7

ВПЛИВ МІСТА НА ЖИТТЯ ЛЮДИНИ В ДОБУ ГЛОБАЛІЗАЦІЇ

Ольга Голубович

*Львівський національний університет імені Івана Франка,
вул. Університетська, 1, м. Львів, 79000, Україна,
e-mail: olyafilos@ukr.net*

Проаналізовано феномен міста як форми соціокультурного буття людини, що акумулює в собі її різні професійні і творчі можливості, зумовлює формування нового суспільного та індивідуального світогляду. Розглянуто процес обміну різних людських контактів та зв'язків, що забезпечують функціонування міської інфраструктури через створення інформаційних мереж. Висвітлено особливості комунікації у взаємодії виробничого, наукового та культурного потенціалів людини в місті й поза ним, що втілюється у творенні її життєвого простору. Акцентовано на процесах поєднання і розмежування індивідуального й колективного, реального та віртуального, інформаційного й раціонального у межах міст задля перетворення навколишнього середовища відповідно до потреб і уявлень людини.

Ключові слова: місто, урбанізація, мегаполіс, комунікація, міська інфраструктура, інформаційні мережі.

Формування сучасного суспільного простору, який охоплює матеріальну і духовну сфери людської діяльності та життя, втілюється в міському середовищі. Вивчення проблем сучасного міста, особливостей його функціонування, існування та перспектив подальшого розвитку є доцільним і актуальним, що виявляється в процесі комунікації, професійної та особистої взаємодії людей, поширення традицій, створення новацій, формування інфраструктури й міжнародних відносин через обмін ідеями, думками й досвідом, що перетинають кордони різних держав світу. Соціокультурний розвиток суспільства у добу глобалізації проявляє себе через форми міського життя та мислення в науці, освіті, культурі, політиці, економіці тощо.

Мета статті – виокремити характерні риси міста в добу глобалізації, яка вже сьогодні зазнає очевидних і відчутних трансформацій під впливом змін соціокультурного простору різних суспільств. Проблематику міста розглядали у XIX ст. такі філософи й соціологи, як Г. Зімель, М. Вебер, Ф. Тьоніс, у XX ст. – дослідники Ф. Бродель, М. Кастельс, Б. Рубл, Е. Тофлер та ін.

Міське середовище як форма культурної взаємодії різних людей та їх об'єднань стає особливим центром із інтенсивними процесами глобалізації. Воно не лише поєднує в собі ринково-економічну, політичну, гуманітарну, освітню чи мистецьку специфіку співпраці різних людей та груп, а й надає можливості для їх індивідуального розвитку, враховуючи потреби особи в комунікації та збереженні особистого простору. Основні аспекти, які характеризують місто, – рух, інфраструктура, швидкість, інформаційні потоки та суспільні

зв'язки. Входячи у широке коло взаємодії в містах, люди постійно змінюють та перетворюють навколишній світ.

У зміні міського середовища важливу роль відіграє процес урбанізації (від лат. *urbanus* – міський), суть якого полягає у двох аспектах: економічному (населення, позбавлене перспектив фінансового забезпечення в менш населених пунктах – селах, селищах, провінційних містечках тощо, де важко знайти роботу, мало робочих місць, небагато освітніх закладів, вирушає в мегаполіси й великі міські центри) та етичному (втеча від складної негативної соціальної ситуації – етнічної, політичної чи будь-якої іншої – у своїх *motherlands* (батьківщинах) і бажання змін у власному житті). Тому часто наявний пошук балансу в узгодженні професійних та особистих інтересів представників різних культур, їхнього виховання, прав, звичаїв і здатності співіснування мовних меншин тощо.

У процесах глобалізації беруть участь різні люди, і форми їх взаємодії – на багатьох рівнях промислового виробництва та соціально-культурної діяльності. Але чи впливає сьогодні місто на людину, чи навпаки? Безумовно, процес є двостороннім. З одного боку, місто надає особистості можливості для саморозвитку, відпочинку, навчання та праці. З іншого, кожна людина впливає на функціонування та організацію міських процесів. Якщо населення не долучається до життя міста, то відбувається розмежування його інтересів і поглядів, а також уповільнюється розвиток міста. Тому задля ефективної взаємодії в межах міста між тим, що пропонує місто, і тим, що вважають за потрібне висловити люди, громадські організації чи молодь, необхідні інформаційне забезпечення та відповідна соціальна рекламна кампанія. Так у різних осіб, соціальних груп, митців, науковців тощо з'являється розуміння, зацікавлення й бажання співпрацювати задля відповідних інтересів.

Частиною простору міста є згаданий вище процес урбанізації. Е. Тофлер пропонує один зі способів збагнути феноменальний масштаб цього явища: уявити, що всі наявні міста, замість розширювати, зберегти в обсягах нинішньої чисельності. Тоді, якщо врахувати нові мільйони урбанізованих мешканців, довелось б побудувати місто-дублікат для кожного з сотень тих, які вже є на земній кулі. Нове Токіо, новий Гамбург, новий Рим і Рангун – і все це впродовж одинадцяти років [4, с. 21].

Процес урбанізації – ознака будь-якого міста, поєднує представників різних культур та національностей. Вони шукають спільну мову в межах одного життєвого простору в місті чи його районі. Ті культурні регіони, які зазнають впливу не лише історичних традицій, а й функціонують у просторі інновацій та постійного наукового прогресу, здатні легко реагувати на зміни. Тому нові міські мешканці адаптуються швидше й ефективніше. Поява інших цінностей, толерантність, комунікація і співпраця дають змогу різним людям дійти згоди і співіснувати разом у новому соціальному, культурному та мовному середовищі. Переїзд із сільської місцевості або маленьких містечок у мегаполіси зумовлений потребою іншого місця праці, проживання, прагненням змін тощо. Урбанізація впливає на міське середовище, оскільки приїжджають нові люди. Виникають свіжі погляди, ідеї, думки. Тому рух життя в містах формується по-іншому, після появи нових форм співжиття в соціальному просторі гармонізуються попередні.

Саме в містах концентруються різноманітні думки, ідеї, мистецькі твори, активно функціонують молодіжні об'єднання, організації, розвивається сервісне обслуговування тощо. Тут людина має змогу здобути освіту, різноманітні знання та інформацію, не віддаляючись від світових процесів. Вона користується Інтернетом, відвідує виставки і конференції,

висловлюючи, у разі бажання, власне ставлення до подій навколо, а також, за допомогою комунікації, свої думки та переживання. Соціальні мережі ще тісніше пов'язують різних осіб можливістю поспілкуватися й обговорити однакові теми та події, почерпнуті зі ЗМІ, телебачення чи Всесвітньої мережі. Вважаємо, що контакти налагоджуються ефективніше, швидше й результативніше в містах, аніж в інших населених пунктах, завдяки ймовірності швидшого й ефективнішого злиття реального та віртуального, інформаційного, емоційного й раціонального. І тепер кожен має змогу вчасно долучитися до культурного, політичного, економічного чи світського заходу, ставши його слухачем, читачем або дійовою особою.

Суспільна діяльність багатьох індивідів робить процеси в містах насиченими, а програми й плани організаторів подій формують правила, на які погоджуються в комунікативному процесі всі учасники. Люди, об'єднані спільним бажанням обговорити ту чи ту тему, дізнатися щось нове або внести зміни у сталий розвиток подій, постійно подорожують з однієї держави в іншу, з менш населених пунктів у мегаполіси й навпаки.

Ф. Тьоніс зазначає, що місто “має розглядатися як ціле, стосовно якого окремі товариства та родини, з яких воно складається, перебувають у необхідній залежності. Отож місто, зі своєю мовою, своїми звичаями та вірою так само, як і зі своєю землею, будівлями та багатствами, являє собою щось постійне, те, що зберігається впродовж зміни багатьох поколінь і почасти саме собою, почасти завдяки спадковості та вихованню його городян, знову й знову породжує, по суті один і той самий характер, один і той самий спосіб мислення” [2, с. 48].

Місто стає тим середовищем, де акумулюються всі вітальні сили індивіда, який ділить свій талант і працю з іншими. Тому релігійні, етнічні, інтелектуальні чи культурні відмінності особи не відіграють, у цьому разі, визначальної ролі. Вони можуть відбиватися безпосередньо на результаті людської діяльності і її кінцевому варіанті. Місто об'єднує різних людей як центр, що стимулює творчі, індивідуальні та колективні процеси співпраці, даючи змогу вирішувати важливі економічні, культурні, соціальні чи екологічні проблеми. Щоб налагодити комунікацію з іншими мешканцями, потрібно вивчити іноземні мови, а також особливості інших культур, їхню ментальність і традиції. Особливо це стосується тих мегаполісів і великих міських центрів, куди приїжджають туристи або ті, хто шукає роботу. Згодом чимало з них вирішує оселитися тут. Щоб діалог між населенням був продуктивним, функціонує інфраструктура, є мовні курси, можливість здобути освіту, знайти роботу тощо. Тому, з одного боку, люди отримують знання у навчальних закладах, обмінюються ними на зібраннях однодумців, а з іншого, наявний полікультурний діалог і обмін досвідом із представниками інших регіонів світу, народностей та націй.

Інформаційні потоки, які виникають під час цих процесів, породжують комунікацію між різними людьми, а також їх подальшу співпрацю в економіко-культурній та політичній сферах. М. Кастельс зазначає, що “інформаційні технології, залучені в процес роботи, допомагають продукувати нові форми товарів, а також впливають на ринкові ціни” [3, с. 173]. Тому роботі, яку потрібно виконати в майбутньому, передують попередня домовленість і готовність різних осіб – фахівців, критиків, теоретиків та практиків із обговорюваних питань – до співпраці. І місто функціонує вже на етапі не просто індивідуальної специфіки саморозвитку, а стає місцем для розв'язання конкретних питань на локальному чи міждержавному рівнях.

Закономірно, виникає запитання: чому такі обговорення відбуваються саме в містах, а не в селищах чи в інших місцевостях? Відповідь полягає в історико-культурній цінності самого міста, а також фахових та кваліфікованих характеристиках його мешканців. Наприклад, міста з центрами індустріального розвитку й виробництва здебільшого швидше адаптуватимуться й реагуватимуть на умови й технічні проблеми. Є міста, історія та культурно-освітні пріоритети яких дають змогу втілювати гуманітарні аспекти розвитку суспільства. Отже, формується новий стиль сприйняття середовища, у якому живуть люди, відповідно до діяльності мешканців та подій у цьому населеному пункті.

Звісно, місто стає ареною різних подій і забезпечує життя відмінних одне від одного осіб, які змушені, його умовами та власними намірами, співіснувати разом на одній вулиці чи в одному будинку. Б. Рубл зазначає, що “під тиском стрімкого росту міст-метрополісів, миттєвих комунікацій і надзвичайної рухливості людей розвалюються традиційні концепції місця й громади. Підтримувати ширшу, ніж групова ідентичність, цивільну свідомість стало непросто в добу швидкості й прискорення”. Він акцентує на аспекті вимушеного співжиття й узгодження приватних інтересів, які часто конкурують між собою [1, с. 31]. Водночас варто наголосити на тому, що таке середовище дає змогу існувати людській інтеракції як живому організмові, що базується на довірі та особистій готовності до співжиття між зовсім незнайомими людьми. Це означає, що світ не ворожий, навпаки, дедалі доступніший і зрозуміліший. Адже є унікальна можливість дізнатися про різноманітність локальних культур, про нові музичні, літературні та інші мистецькі твори, поділитися власною візією цих подій або зробити порівняння і навіть запозичити міжнародний позитивний досвід.

Міста стають особливими формами взаємодії різноманітних думок та поглядів. Вони поєднують у собі історичне та сучасне – від архітектурних форм, що стирають відмінності між минулим і сьогоденням, музеїв мистецтва й історії культури до нових мистецьких галерей, парків, навчальних закладів та вигляду вулиць. Навіть мова змінюється. Вона запозичує іншомовні слова, фрази, вислови, назви брендів, лейблів тощо, а також дає змогу ознайомитися з найновішими подіями у сфері культури та науки поза межами однієї держави. Отже, людина здатна на власний розсуд користуватися тим, що дає місцеве середовище (або не сприймати його): від кулінарних смаків до сценічних театральних виступів маловідомих труп і мистецьких виставок молодих художників та наукових конференцій. Тому плуралізм є однією з характерних рис міського способу життя.

Безумовно, місто впливає на свідомість людини. Воно сприяє виокремленню індивідуального в контексті соціальної взаємодії різних людей, їх груп та об'єднань. Кожен із нас вносить свою частку в суспільний розвиток. Звісно, важливими характерними чинниками в процесі співпраці є довіра та комунікація. Саме на їх основі будуються соціальні зв'язки, які надалі функціонують завдяки їм. На системно-інституційному рівні такі відносини набувають офіційності, і місто використовує їх у процесі прогресу. Тому відмова від особистого простору, за відповідних умов, дає змогу іншим увійти в цей простір і співдіяти.

Часто індивідуальне є тим фактором-генератором, за допомогою якого створюють нові суспільні та культурні проекти, які надалі допомагають у розбудові суспільства, розв'язанні соціальних проблем, залученні різних людей як учасників цих проектів тощо. Місто – універсальний ресурс ідей, сукупності знань, інтелектуальних, мистецьких та духовних надбань. Їх розподіляють між учасниками міського життя по-різному, залежно від особистих зацікавлень кожного. Вибір, який надають інститути, центри духовної та мистецької культу-

ри, наукові осередки, навчальні установи, університети, формується відповідно до наявних у культурі, науці, техніці тощо досягнень.

Унікальною є співпраця різних людей, яких об'єднує ідея чи галузь професійного спрямування. Прикладом такої взаємодії є міжнародний контакт із іншими учасниками проекту. Водночас місто забезпечує простір не лише для здійснення запланованого, а й задоволення емоційних, естетичних та природних потреб. Його можливості дають змогу швидко й оперативно реагувати на чимало вимог і проблемних моментів. Медична допомога, сфера сервісного обслуговування, мовні курси, транспорт – усе це є частиною міста.

Центр міста завжди був культурним, економіко-політичним ядром суспільного життя мешканців, а також важливим місцем для тих, хто сюди приїжджає. Тут перетинаються різні думки, плани й проекти. Зосередження основних державних будівель та малих підприємств, офісів і банків міста дає змогу багатьом особам швидше й ефективніше працювати. Хоча в мегаполісах, де виникають і розвиваються нові промислові конгломерати й корпорації, існують фінансові структури і світові біржі, працюють іноземні трейдери і маркетологи, а ринок є поліфункціональним, таких центрів економічного, політичного, культурного чи освітньо-наукового життя більше. Як приклад – Нью-Йорк, Лондон, Париж, Рим тощо. Часто мери, губернатори, провідні громадські та політичні діячі, науковці, банкіри чи підприємці вбачають певні перспективи розвитку міста, спираючись на його культурну традицію або на наявну інфраструктуру, яку далі вдосконалюють. Саме вони ініціюють і спонсорують нові інтелектуальні й місцеві проекти в мегаполісах, що допомагає рухові та розвитку інновацій у містах, обміну та співпраці між ними. Тобто місто може стати, завдяки колективній взаємодії, центром творення інноваційного, прогресивного, іншого.

У глобалізованому світі суспільство має бути готовим до змін, оскільки сьогодні часто саме економічний прогрес та ринкові відносини визначають подальший розвиток міського життя. К. Віслер зазначає, що до цього руху змін долучаються молоді й активні громадські діячі, міська влада, освітні центри, інвестори та інші особи, зацікавлені в реалізації планів і проектів. Індустріальні корпорації, політичні механізми, різні підприємства тощо розширюються в містах аж до мереж відповідного вузького чи широкого спрямування [5, с. 249].

Поступово встановлюється зв'язок між різними промисловими, культурними, політичними й іншими центрами та їх основними структурами всередині населеного пункту і з іншими містами. Так виникає мережа в системі окремої промислової галузі. Місто надає можливості для пошуку нових кваліфікованих робітників і їх обміну, реалізує сферу обслуговування й надає простір для співпраці підприємців та функціонування партнерських відносин. Виникає серйозна конкуренція, наслідок якої – створення більш конкурентоспроможного продукту. Особливо це стосується великих промислових конгломератів, що будують свою діяльність на сировинних ресурсах та інноваційних технологіях. Кожен із них постійно шукає нових менеджерів, маркетологів тощо, а також свіжі ринки реалізації продукту. Місто дає змогу швидше організувати професійні та особисті відносини, навіть якщо йдеться про взаємодію на міжнародному рівні.

Ще однією складовою ефективної роботи мегакорпорацій та інших великих індустріальних підприємств є залучення наймодернішого технічного обладнання й інформаційне забезпечення. Тому в містах вони шукають можливості покращити виробничий процес завдяки співпраці з науковими інститутами, лабораторіями, освітніми центрами. Також відбувається впровадження нових ідей, думок, цікавих проектів не лише на рівні галузевої

промисловості, а й у сфері культури і науки. Кваліфікованість і професіоналізм працівників надзвичайно важливі. Тому вимоги до них висуюють високі. Складають відповідні плани, надають премії, щоб заохотити до роботи, практикують постійний обмін кадрами всередині окремої професійної мережевої структури, яка має центри в різних країнах тощо.

Місто стає центром руху капіталів, різних професійних і приватних відносин. Воно також дає змогу активно відпочити. Його складові – мережі ресторанів, готелів, транспорт, спортивні зали і дитячі майданчики, стадіони, школи, дитсадки, університети, медичні заклади тощо. Населення міста сьогодні не є однорідним, має різні зацікавлення, інтереси, смаки й уподобання. Тому привабливість таких населених пунктів залежить від кооперованої роботи багатьох приватних осіб, громадських організацій, державних чиновників і мешканців загалом. Наприклад, фестивалі слугують рекламним щитом для міста, а наукові досягнення, мистецькі виставки, літературні форуми, які часто є міжнародними, ознайомлюють інші народи з особливостями національної культури.

Істотним у глобалізованому суспільстві є зрушення відстані між людьми. Цьому сприяють не лише новітні технології, Інтернет, а й розгалужена мережа транспорту: автомобільного, залізничного, повітряного і морського. Люди постійно мандрують, переїжджають із місця на місце, мігрують. Для цього їм необхідні зручність та швидкість. Е. Тофлер зазначає, що ніколи ще в історії відстань не означала менше, ніж нині. Людські відносини з місцем перебування не були досі такими численними й тимчасовими. У процесі розвитку передових технологій члени суспільства почали їздити на роботу, подорожувати, регулярно переміщуватися сім'ями, що стало для них другою натурою. Ми є свідками історичного зниження вагомості місця проживання для особи [4, с. 66]. Тому урбанізація – процес динамічний і нестабільний. Люди постійно змінюють територію перебування. Як наслідок, у мегаполісах, які є промислово привабливими і надають чимало перспектив у різних сферах людської діяльності, формуються мовні спільноти, нові традиції та особливості культури. Місто стає своєрідним домом для різних людей, надаючи їм можливості для самореалізації.

У будь-якій державі є міста, які відрізняються одне від одного. Кожне з них має свою історію і, відповідно до неї, функціонує в теперішньому часі. У процесі взаємодії в містах люди створюють свої мережі суспільних відносин – мистецьких, освітніх, політико-економічних тощо.

Залежно від орієнтованого профілю центрів виробництва, їх галузей, фінансових установ, офісів, видавництва, закладів освіти тощо, у містах формується відповідна структура. Цьому мають сприяти органи державної влади, які допомагають на правовому рівні забезпечити реалізацію їхніх планів.

Міста не лише взаємодіють одне з одним у процесі побудови ринкових відносин, а й посилюють зв'язок у гуманітарній сфері. Обмін досвідом, спільне розв'язання проблем, інфраструктура, наукові заклади – усе це є частиною життя міського населення. Місто не тільки вирізняється численністю населення, а й є привабливим місцем для іноземних інвесторів і туристів – культурними, мовними та етнічними особливостями, які воно концентрує. Унікальність цього середовища формує різні типи людей і їх особистих та соціальних стосунків. Йому притаманні такі риси: мережевість (від економічних до соціокультурних асоціацій), плюралізм (поєднання традиційного та інноваційного, наявність синтезу різних культур, мов тощо), поліфункціональність (задоволення первинних і вторинних потреб населення).

Отже, місто є простором співжиття багатьох різних незнайомих людей. Водночас воно дає змогу співпрацювати не лише в межах своїх кордонів чи кордонів держави, а й з іншими містами, селами та їх мешканцями в багатьох країнах. Правове регулювання, сервісне та медичне обслуговування, житлово-комунальний комплекс, сфера освіти і мережа виробничих центрів є важливими ознаками міст, які відокремлюють їх від інших населених пунктів і водночас сприяють взаємодії з ними.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. *Рубл Б.* Капітал розмаїтості. Транснаціональні мігранти у Монреалі, Вашингтоні та Києві. К.: “Часопис”, “Критика”, 2007.
2. *Тьоніс Ф.* Спільнота і суспільство. К.: ДУХ І ЛІТЕРА, 2005.
3. *Castells M.* The Informational City. Oxford: Blackwell Publishers Ltd, 1991.
4. *Toffler A.* Future Shock. United States: Random House, 1970.
5. *Wissler C.* Man and Culture. N.Y.: Thomas Y. Crowell Company Publishers, 1923.

Стаття надійшла до редколегії 26.04.2012

Прийнята до друку 31.05.2012

AN INFLUENCE OF A CITY ON THE HUMAN LIFE IN THE EPOCH OF GLOBALIZATION

Olga Holubovych

*Ivan Franko National University of Lviv,
Universytetska Str., 1, Lviv, 79000, Ukraine,
e-mail: olyafilos@ukr.net*

The phenomenon of the city as a socio-cultural form of human existence, which accumulates in a variety of professional and creative capabilities, which stimulates creation of public and individual outlook is analyzed. The process of the formation of interpersonal contacts and relationships that determine the functioning of urban infrastructure through the establishment of information networks is reviewed. The features of communication in the interaction of industrial, scientific and cultural potential of the people in the city and beyond, which finds its implementation in the creation of its human life space are conveyed. It is accentuated on the merger and differentiation processes of the individual and collective, real and virtual, informative and rational in bounds of the city with the purpose to transform environment towards the people's needs and considerations.

Key words: the city, urbanization, metropolis, communication, city infrastructure, informative nets.

ВЛИЯНИЕ ГОРОДА НА ЧЕЛОВЕЧЕСКУЮ ЖИЗНЬ В ЭПОХУ ГЛОБАЛИЗАЦИИ

Ольга Голубович

*Львовский национальный университет имени Ивана Франко,
ул. Университетская, 1, г. Львов, 79000, Украина,
e-mail: olyafilos@ukr.net*

Проанализирован феномен города, как форма социокультурного бытия человека, который аккумулирует в себе ее различные профессиональные и творческие возможности, обуславливая формирование нового общественного и индивидуального мировоззрения. Рассмотрен процесс взаимообмена человеческими контактами и связями, обеспечивающий функционирование городской инфраструктуры через создание информационных сетей. Освещены особенности коммуникации во взаимодействии производственного, научного и культурного потенциала человека в городе и вне его, что находит своё воплощение в сотворении его жизненного пространства. Акцентировано на процессах соединения и разграничения индивидуального и коллективного, реального и виртуального, информационного и рационального в пределах городов с целью изменения окружающей среды соответственно соображениям человека.

Ключевые слова: город, урбанизация, мегаполис, коммуникация, городская инфраструктура, информационные сети.